

AVOCATUL POPORULUI ȘI RECOMANDĂRILE ACESTUIA PENTRU ÎNLĂTURAREA ȘI PREVENIREA ACTELOR DE INJUSTIȚIE

Conf. Univ. dr. **Ioan Gânfălean**, catedra de Drept, Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

The People Advocate is the name who is established in the Romanian Constitution, under which was organized and operating, in Romania, the institution of ombudsmen.

The acts which are made by the People Advocate are explicitly stipulated in the Constitution or its results from the legislative context and its can be: reports, intimations, points of view, recommendations.

Instituția Avocatul Poporului este prevăzută în cap.IV din Constituția României și a fost creată în scopul ocrotirii drepturilor și libertăților cetățenilor care, fără a putea să decidă, sesizează autoritatea competentă să rezolve petiția, „făcând acesteia recomandările necesare pentru înlăturarea și prevenirea actelor sau faptelor de injustiție”.¹

Ombudsmanul este o persoană independentă cu atribuția de supravegherea administrației în relația acesteia cu cetățeanul. Reputatul profesor I. Deleanu vede în instituția Avocatul Poporului „una dintre cele mai importante instituții în raporturile dintre putere și cei fără putere”, subliniind totodată faptul că Ombudsmanul realizează „procedura de conciliere, nu are putere proprie de decizie, dar încearcă să sugereze realizarea echitabilă și legală a diferendului”.²

Când este vorba de analiza instituției, aceasta pare a fi o autoritate specială și specializată „expresia unei tendințe moderne a statului de drept”.³

Conform articolului 59 din Constituția României, Avocatul Poporului: își exercită atribuțiile din oficiu sau la cererea persoanelor lezate în drepturile și libertățile lor, în limitele stabilite de lege; autoritățile publice fiind obligate să asigure Avocatului Poporului sprijinul necesar în exercitarea atribuțiilor sale. În soluționarea problemelor cu care se confruntă Avocatul Poporului poate face anchete, poate formula recomandări organelor în drept, care nu pot fi supuse nici controlului parlamentar nici controlului judecătoresc. Fiind o autoritate autonomă și independentă față de orice altă autoritate publică, nu se substituie autorităților publice și nu poate fi supusă nici unui mandat imperativ. Nesubstituindu-se nici unei autorități, fie ea legislativă, executivă sau judecătorească, ne având puteri de sancționare, putem afirma cu certitudine că Avocatul Poporului, prin rolul său de mediator, destinde sistemul, protejând astfel atât cetățeanul, cât și buna funcționare a puterilor publice, fiind o entitate distinctă în sistemul democrației constituționale.

Odată cu proclamarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului s-a pus problema și a asigurării protecției eficiente a lor. Omenirea, a receptat pe deplin mesajul Declarației Universale a Drepturilor Omului în sensul căruia, „ignorarea și disprețuirea drepturilor omului au dus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii”.⁴

Pe aceleași coordonate, Carta de la Paris pentru o nouă Europă (1990), a stabilit că „Protecția și promovarea lor constituie prima îndatorire a guvernului. Respectarea lor reprezintă o garanție esențială în fața unui stat cu puteri excesive. Înfăptuirea și exercitarea lor deplină constituie baza libertății, dreptății și păcii”.⁵

¹ I. Muraru, „Avocatul poporului-instituție de tip ombudsman”, Ed. All Beck, București, 2004

² I. Deleanu, „Instituții și proceduri constituționale în dreptul comparat și dreptul român. Tratat”, Ed. Servo-sat, Arad, 2003

³ C. Brânzan, „Avocatul poporului, o instituție la dispoziția cetățeanului”, Ed. Juridică, București

⁴ adoptată de către ONU la 10 dec. 1948

⁵ publicată în Monitorul Oficial nr. 181 din 9 septembrie 1991

Cetățenii, în funcție de raporturile în care sunt implicați, au foarte multe drepturi și obligații. În asemenea situații este deosebit de important a delimita care dintre acestea sunt drepturi și îndatoriri fundamentale. Unele sunt fundamentale pentru că însăși constituția le denumește astfel. Ele sunt fundamentale tocmai datorită faptului că sunt drepturi subiective, esențiale pentru om și datorită importanței lor sunt înscrise în legi fundamentale, declarații de drepturi, etc...

J.J. Rousseau în celebrul său „Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni”⁶ arată că, „drepturile omului sunt daruri esențiale ale naturii, de care nimeni nu se poate atinge în nici un fel”. Cu toate acestea ca urmare a existenței unei responsabilități civice, oamenii sunt titulari de multe drepturi dar trebuie să își asume obligații corelative într-un anumit context social-politic și economic dat. Art.4 din Declarația Omului și Cetățeanului (Franța 1789) arată că, „Libertatea constă în a putea face tot ce nu este în detrimentul altuia astfel exercitarea drepturilor naturale ale fiecărui om nu are alte limite decât pe acelea care asigură celorlalți membrii ai societății posibilitatea exercitării aceluiași drepturi. Aceste limite nu pot fi determinate decât prin lege”.

În doctrină s-a reținut, că prin drepturi fundamentale ale cetățenilor, urmează să înțelegem acele drepturi subiective, esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității umane, drepturi stabilite prin constituție și garantate prin constituție și legi.⁷

Ținând cont de evoluția lor, doctrina a clarificat drepturile, în ordinea apariției lor, în trei generații, începând impunând drepturile civile și politice. Aceste drepturi din „prima generație”, au exprimat un anumit stadiu de dezvoltare a societății, un stadiu de puternice revendicări și de luptă contra tiraniei și despotismului. Drepturile și libertățile civile și politice au apărut ca măsuri de protecție a individului contra violenței și arbitrarului guvernanților absoluți, ca revendicări pentru poziții juridice egale în fața legii.⁸

Pentru aceleași motive, au apărut apoi drepturile sociale, economice și culturale, drepturi din a doua generație, în care s-au inclus inclusiv dreptul la muncă și la protecția socială a muncii, dreptul la învățătură...

În doctrină, se arată că, în deceniul al VII-lea al secolului nostru, s-au impus noi drepturi ale omului, drepturi din a treia generație, în care sunt incluse dreptul la pace, dreptul la un nivel de trai decent, dreptul la un mediu sănătos etc.

Raport privind modul de soluționare a unei petiții în care se reclamă încălcarea dreptului la un nivel de trai decent (art. 47 din Constituția României) și a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică (art. 52 din Constituția României).

Dreptul la un nivel de trai decent este un drept fundamental cetățenesc consacrat de prevederile art. 47 din Constituția României. Acest drept a fost receptat mai târziu în catalogul drepturilor și libertăților umane fiind, în mare măsură, rezultatul unei noi viziuni privind asigurarea drepturilor cetățenești nu doar prin eforturile individuale ale fiecărui stat ci și prin eforturile colective ale comunității internaționale. Este un drept complex care include, în principal, asigurarea hranei, îmbrăcăminte și a unei locuințe satisfăcătoare. Este cât se poate de evident că traiul decent se realizează în primul rând prin munca fiecărui cetățean și a familiei sale. La rândul său, potrivit art. 47 alin. (1) din Constituție, „statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent „Complexitatea acestui drept, dificultățile pe care statul le întâmpină, fac ca efortul acestuia să nu fie suficient. Ca atare, cooperarea internațională devine necesară pentru a pune ființele umane la adăpost de foame și mizerie. De asemenea, colaborarea dintre autoritățile statului și o serie de ONG-uri ocupă un loc tot mai important în asigurarea dreptului la un nivel de trai decent.

În art. 47 alin. (2) din Constituția României sunt nominalizate unele domenii în care cetățenii au drepturi care sunt cuprinse sau au legătură cu dreptul la un nivel de trai decent și asigură realizarea lui: dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în

⁶ publicată în Editura Științifică, București, 1958

⁷ I. Muraru, Simina Tănăsescu, „Blocul de constituționalitate, concept specific sistemului constituțional francez”, în „Dreptul” nr. 4/1998

⁸ I. Muraru, Simina Tănăsescu, op. Cit., p. 172

unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private, prevăzute de lege precum și la măsuri de asistență socială, potrivit legii.

Celălalt drept încălcat, dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, face parte din categoria drepturilor garanții. Art. 52 din Constituția României constituie temeiul constituțional al răspunderii autorităților publice pentru vătămările produse cetățenilor prin încălcarea sau nesocotirea drepturilor și libertăților acestora.

Potrivit art. 52 alin. (1) răspunderea autorităților publice intervine atunci: când emit un act administrativ prin care vătăma o persoană; când nu soluționează în termenul legal o cerere a unei persoane.

Distinct de cele două situații, alin. (3) al aceluiași articol prevede că statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare”.

Art. 52 din Constituție prevede și pretențiile pe care le poate formula cetățeanul, acestea fiind: recunoașterea dreptului pretins sau a interesului, anularea actului și repararea pagubei. În realizarea acestor pretenții cetățeanul are în sarcina să doare proba legăturii cauzale între actul autorității publice și paguba care a suferit-o.

Sesizările privind încălcarea dreptului la un nivel de trai decent, garantat de art. 47 din Constituție, au cunoscut o dinamică ascendentă în ultimul timp. Aceste sesizări ne-au parvenit, în cea mai mare parte, de la pensionari sau de la cei care au solicitat înscrierea la pensie. Aspectele reclamate privesc calculul pensiei, tergiversarea soluționării unor cereri de către casele județene, atitudinea ireverențioasă a unor angajați ai caselor de pensii în raporturile cu pensionarii, refuzul eliberării unor adeverințe necesare la calculul pensiei de către diverși agenți economici etc.

Ca rezultat al demersurilor instituției noastre, au fost emise noi decizii de pensie, s-au acordat drepturi retroactiv și au fost soluționate diverse cereri.

Cu titlu de exemplu menționăm cazul petentei Lucia (nume fictiv), cu domiciliul în Canada, care, în luna martie 2005, a sesizat Biroul Teritorial Alba Iulia al instituției Avocatul Poporului în legătură cu refuzul Casei Județene de Pensii Alba de a-i soluționa cererea de trecere la pensie anticipată, după sistarea pensiei de invaliditate, în sprijinul susținerii sale a anexat dovada cererii, înregistrată la Casa Județeană de Pensii Alba în luna iulie 2004, precum și dispoziția privind sistarea pensiei începând cu data de 01.08.2004.

Aspectele semnalate au fost analizate în contextul unei posibile încălcări a dreptului la un nivel de trai decent, prevăzut de art. 47 din Constituția României și a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică, prevăzut de art. 52 din Constituția României.

Au fost solicitate informații de la Casa Județeană de Pensii Alba în legătură cu cele sesizate de petentă.

Ca rezultat al demersului întreprins de Biroul Teritorial Alba Iulia, autoritatea sesizată a comunicat că petentă a beneficiat, anterior datei de 01.08.2004, de pensie de invaliditate gradul II. Începând cu această dată pensia de invaliditate a fost sistată, întrucât în luna iulie 2004, a fost încadrată în gradul zero, fiind depensionată medical.

În ce privește cererea de înscriere la pensie anticipată, a cărei nesoluționare a fost reclamată instituției noastre, se precizează că aceasta a fost soluționată doar în luna aprilie 2005, printr-o decizie a Casei Județene de Pensii Alba. Conform acestei decizii, care ne-a fost comunicată în copie, drepturile de pensie au fost stabilite începând cu data de 01.08.2004, data încetării pensiei de invaliditate.

Implicarea Biroului Teritorial Alba Iulia al instituției Avocatului Poporului în soluționarea de către Casa Județeană de pensii Alba a cererii de înscriere la pensie anticipată a fost apreciată de petentă, aceasta exprimându-și mulțumirea față de instituția noastră, inclusiv prin intermediul ziarului local „Unirea”.